

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

**«O‘ZBEKISTON — 2030” STRATEGIYASINI
AMALGA OSHIRISH YO‘NALISHLARI VA
ISTIQBOLLARI YOSHLAR NIGOHIDA»
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYA**

Toshkent – 2024

<i>Normurodova S.B., Shodmonov R.G'. Til va marketing</i>	166
<i>Odilova D.O., Shodmonov R.G'. East asia counturies languages and cultures .</i>	171
<i>Nabiyeva N.A., Shodmonov R.G'. Til o'qitish usullari; o'rganilayotgan tillarni o'qitish uchun qo'llaniladigan usullar, til o'rganishning foydali tomonlari.....</i>	176
<i>Narzullayeva A.Sh., Shodmonov R.G'. Onlayn til o'rganish platformalari</i>	180
<i>Junaydullaxonova M.A., Shodmonov R.G'. Kitobxonlik va uning mohiyatini anglash</i>	184
<i>Yaxshiboyeva M.B., Shodmonov R.G'. Dunyo tillarining soni va turkiy til</i>	189

II SHUBA

<i>Абдалов А.Б. Роль развития рынка ценных бумаг в дальнейшем повышении инвестиционной привлекательности страны</i>	193
<i>Saidova I.X. Investitsion muhit va uni belgilovchi omillar (kambag'allik darajasi va o'zbekiston sharoitida unga ta'sir qiluvchi omillar.)</i>	199
<i>Sunnatullayeva M.G'. Aholi salomatligini ta'minlash bo'yicha islohotlar - xalq kelajagi uchun poydevor masalalari.....</i>	205
<i>Kenjayev N. Temuriyzoda shohruh mirzo hukumronligi davrida temuriylar saltanatida aholi salomatligini ta'minlash bo'yicha tabobat maktablarining faoliyati.....</i>	208
<i>Атаджанова А.У. Определить концентрированной системы в составе чёрный смородины выращиваемой в хорезмской области.....</i>	211
<i>Mohinur Sh.Sh., Shodmonov R.G'. Alohida ehtiyojga ega bo'lgan bolalarga inklyuziv ta'limning o'rni.....</i>	213
<i>Sobirjonova D., Shodmonov R.G'. Koxlear implant bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar.....</i>	218
<i>Sayfullayeva F., Shodmonov R.G'. Bolalardagi senzitiv davr va nutq rivojlanishi</i>	222
<i>Xamidullayeva M.J., Shodmonov R.G'. Maxsus pedagogika va uning bo'limlari</i>	226
<i>Alieva F., Shodmonov R.G'. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar</i>	230
<i>Qurbonova K.A., Shodmonov R.G'. Bolalarda musiqani rivojlantirish.....</i>	234
<i>Komilova R.D., Shodmonov R.G'. Harakat tayanch a'zolarida buzilish bo'lgan bolalar</i>	237
<i>Turlibekova O., Shodmonov R.G'. Aqli zaif tushunchasi</i>	242
<i>Abdugafurova A., Shodmonov R.G'. Ruhiy rivojlanishi sustlashgan bolalar....</i>	247
<i>Zayniddinova M.Sh., Shodmonov R.G'. Daun sindromli bolalar</i>	251

AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA ISLOHOTLAR - XALQ KELAJAGI UCHUN POYDEVOR MASALALARI

Sunnatullayeva Marjona G'ayratovna¹

¹Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti

Pedagogika fakulteti maxsus pedagogika

Logopediya yo'nalishi 1-bosqichi talabasi

Ilmiy rahbar: Egamberdiyeva Nigora Azizovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalq orasida keng tarqalib borayotgan va shu bilan birga genotsidga katta zarar berayotganligi bilan barchani havotirga solayotgan kasalliklar, ularning sabablari, klinik kechishi hamda salbiy oqibatlarini haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: hastalik, kasallik, patologiya, SSV (Sog'liqni saqlash vazirligi), JSST (Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti), genofond, trombotsit, yurak-qon tomir hastaliklari.

Inson — tabiatning yer yuzidagi oliy mahsulidir. Biroq tabiat yaratgan mo'jizalardan bahra olmoq uchun inson sog'lom, baquvvat hamda zukko bo'lmog'i zarur.

I.I.Pavlov

Hozirgi kunga kelib, yurtimizda xalqaro tashkilotlarni jalb qilingan holda "Aholi salomatligi — 2030" milliy strategiyasi ishlab chiqilishi ko'zda tutilgan va bu borada bir qancha ishlar amalda o'z ifodasini topib kelmoqda. SSV hamda Salomatlik va strategik rivojlanish instituti 2024–2026-yillarga mo'ljallangan sog'lom turmush tarzini shakllantirish va to'g'ri ovqatlanishni targ'ib qilish dasturini tuzishni rejalashtirib kelishmoqda. Strategiyada quyidagilarga asosiy e'tibor qaratiladi:

- aholini maksimal qamrab olgan holda birlamchi tibbiy-sanitariya xizmatini unga yanada yaqinlashtirish;
- fuqarolarning sog'lom turmush tarzini, sog'lom ovqatlanishini va jismoniy faolligini qo'llab-quvvatlash, ularni aholi orasida har tomonlama targ'ib qilish;
- onalik va bolalikni muhofaza qilish, aholining bu boradagi ehtiyojlarini qondirish;
- ixtisoslashgan tibbiy yordam ko'lamini kengaytirish;
- sog'liqni saqlash tizimini to'liq raqamlashtirish, qog'ozbozlikka, asossiz byurokratiyaga va navbatlarga chek qo'yish, aholiga tibbiyot muassasalariga murojaat qilganida qulayliklar yaratish;
- zamonaviy va samarali boshqaruv usullarini joriy qilish va tibbiy xizmatlar sifatini oshirish;
- kadrlar salohiyatini oshirish, tibbiy ta'lim va ilm-fanni rivojlantirish;

- xususiy sektorni rivojlantirish va investitsiyalarni jalb qilish hamda yirik davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish;
- tibbiyot muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash;
- farmatsevtika tarmog'ini samarali tartibga solish.

Aholi sog'liqni saqlash va genofondni asrash bo'yicha prezidentimizning bir qator amaliy ishlari yo'lga qo'yilgan. Aholi o'rtasida yod tanqisligini oldini olish maqsadida bog'cha va maktab yoshidagi bolalarga antistrubit dori vositalari bepul yetkazib berilayotgani bizni quvontiradi. Bundan tashqari shamollash, tumov yuqumli kasalliklarni ko'payishini oldini olish va shu kabi salbiy oqibatlarni oldini olish maqsadida bog'cha va maktab yoshidagi bolalar uchun infeksiyon kasalliklarga qarshi emlash ishlari o'tkazilmoqda. Bularning isboti sifatida prezidentimizning tashabbuslari bilan yurtimizda gepatit A kasalligini oldini olish va bartaraf etish maqsadida bolalarni bepul emlash ishlari bir necha yillar mobaynida amalga oshirilib kelinmoqda va buning natijasida bolalar orasida ushbu kasallik deyarli kuzatilmaydi.

Darhaqiqat, buyuk olim, fiziolog Ivan Pavlov ta'kidlaganidek, inson hayotda to'laqonli umr kechirishi, tabiat ne'matlaridan bahramand bo'lishi uchun ham ruhan, ham jismonan, shu bilan birga ma'nan sog'lom bo'lishi kerak. Dunyoda ilm fan va uning natijalari amaliyotga tatbiq etilishi, talabalarda tabiiy-ilmiy dunyoqarash va savodxonlikning rivojlanib, takomillashib borayotgan bugungi kunda tizimli fikr yurita oladigan, tabiiy va zamonaviy ilm-fan taraqqiyotiga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Chunki tibbiyot, psixologiya, pedagogika, ekologiya, kimyo, iqtisodiyot, sotsiologiya, kibernetika, evolutsiya va boshqa sohalarda faoliyat ko'rsatayotgan mutaxassislar uchun ham salomatlik qonuniyatlarini bilishi nihoyatda zarur hisoblanadi. Barchamizga ma'lumki, XXI asr axborot texnologiyalar asri hisoblanadi. Aynan axborot texnologiyalarning barcha sohalari jadal rivojlangan davrda yashayapmiz. Bular qatorida tibbiyot yetakchi o'rinni egallab turibdi. Sababi hozirgi vaqtda tibbiyotni jihozlar va texnikalarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. So'nggi yillarda yurtimizda eng ko'p uchraydigan kasalliklar sifatida yurak qon-tomir va qandli diabet yetakchi o'rinni egallamoqda. Yurak qon-tomir tizimi kasalliklari ko'p uchrashining sababi sifatida juda ko'plab shifokorlarimiz aynan ob-havo, to'g'ri ovqatlanmaslik, uyqu rejimining buzilishi ayniqsa go'sht mahsulotlarni ko'p iste'mol qilish deb e'tirof etilmoqda. Qon-tomir kasalliklari jumladan hozirgi kunda eng ko'p uchraydigan gematologik kasalliklar temir tanqislik anemiyasi, leykoz, trombositopeniya va boshqa kasalliklar ko'p uchramoqda.

Salomatlikning asosiy muammolari qatoriga tabiiy oragnizmlardan iborat tuzilmalardagi bilish jarayoni, ularning zamonaviy rivoji natijasidagi suniiy tizimlar va ulardagi rivojlantirilayotgan kognitiv jarayonlar kiradi.

Qon kasalliklariga olib keladigan jarayonlar mexanizmi murakkab va xilma xilligi sababli qon kasalliklarini shartli ravishda patogenetik xususiyatlari va klinik belgilariga qarab leykozlar, kamqonliklar va koagulopatiyalarga ajratiladi. Asosan, qizil qon sistemasi kasalliklari, oq qon sistemasi kasalliklari, trombositlar (qon plastinkalari)ning kasalliklari tafovut qilinadi. Bularning kelib chiqishida qon sistemasida ro'y beradigan aplastik, giperplastik o'zgarishlar va qon aylanishining buzilishiga olib keladigan boshqa patologik jarayonlarning ahamiyati katta.

Qizil qon sistemasi kasalliklari. Bunga qizil qon shaklli elementlari — eritrotsitlar kamayishi bilan kechadigan turli xil anemiyalar, ularning ortiqcha ishlanib chiqishi bilan ifodalanadigan eritremyalar, oq qon sistemasi kasalliklariga turli xil leykozlar, ko‘p sonli miyeloma kasalligi, Xojkin kasalligi (limfogranulematoz), limfosarkoma, retikulosarkoma va boshqa kiradi.

Trombotsitlar kasalliklari ko‘mikda megakariotsit hujayralar yoki trombotsitlar faoliyatining susayishi bilan bog‘liq ravishda paydo bo‘ladi. Bularga idiopatik trombotsitopenik purpura, Glansman xastaligi kiradi. Qon kasalliklari bir biridan farq qilsa ham, lekin ma‘lum bir qonuniyat bilan avj olib borib, organizmdagi talaygina a‘zolar faoliyatining izdan chiqishiga sabab bo‘ladi. Shu bilan birgalikda organlar sistemasi ishining buzilishi va shu bilan bir qator muammolarga duch kelish holatlari kuzatiladi.

Yurtimizda aynan bu kasalliklar ko‘p uchrashining sababi sifatida yaqin qarindoshlar bilan turmush qurgan oilalar birinchi o‘rinda turadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma‘lumotlariga ko‘ra, sog‘liqni saqlashning maqsadi kasalliklarning oldini olish, salomatlikni mustahkamlash va butun aholi orasida umrni uzaytirish masalalari yotadi. Shu sababli, sog‘liqni saqlash sohasidagi tashabbuslar odamlarning muayyan populyatsiyalarda sog‘lom bo‘lishi mumkin bo‘lgan sharoitlarni yaratishga qaratilgan. Barcha fuqarolarga kerak bo‘lganda tibbiy yordam olish imkoniyatini berish va iqtisodiy jihatdan samarali va oldindan belgilangan sifit standartlariga javob beradigan tibbiy xizmatlarni tashkil qilish orqali aholiga bir qancha qulayliklar yaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. LA.Majidov V.M., Yuqumli kasalliklar, T., 1996-yil.
2. Shovahobov Sh.Sh. Yuqumli kasalliklar va epidemiologiya asoslari, T., 1997.
3. Egamberdiyeva, N. A. Raqamli ta‘lim muhitida autizm sindromli bolalarni rivojlantirish. raqamli ta‘limning zamonaviy tendentsiyalari va ularni ta‘lim-tarbiya jarayoniga tadbiq qilish yo‘llari” mavzusidagi respublika ilmiyamaliy konferensiyasi.
4. Azizovna, E. N. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda o‘yin faoliyatining o‘rni. Ta‘limning zamonaviy transformatsiyasi, 1(2), 929-932.
5. N.A.Egamberdiyeva “Raqamli ta‘lim muhitida autizm sindromli bolalarni rivojlantirish”. “Raqamli ta‘limning zamonaviy tendentsiyalari va ularni ta‘lim-tarbiya jarayoniga tadbiq qilish yo‘llari” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. 1-tom. 2023-yil.